

Școala Creștină "Filadelfia" - Cl. I-XII

Str. Narciselor, nr. 5E - Suceava   Tel/fax: 0230-531205
www.filadelfia.ro   office@filadelfia.ro   O.P. 6 C.P. 50

Cod fiscal: 14687487   Cont: 251105182340021165015   Banca: Banc Post - Suceava

---

FILOSOFIE

clasa a XIII-a

frecvență redusă

Prof. Marius Marici

I. FILOSOFIA

* Filosofie și viață

Termenul *philosophia* a apărut în secolul al V-lea î. H. (secolul lui Pericle). În aparență, filosofia nu îmbunătățește cu nimic viața omului. Este cunoașterea de dragul cunoașterii; totuși, perenitatea filosofiei se poate explica prin etimologia termenului, care conduce la un posibil răspuns: **philo** înseamnă iubire sau prietenie, iar **sophia** – înțelepciune, cunoaștere autentică, esențială. Astfel, prin filosofie se înțelege iubirea de înțelepciune. Platon spunea că filosofia este *suișul sufletului către locul inteligibilului*.

Platon (c. 428-c. 348 a. Ch.): mitul peșterii: într-o peșteră, oamenii legați privesc, pe un perete, umbrele produse de obiecte perindate prin fața unui alt foc aflat în spatele prizonierilor. Umbrele sunt considerate de prizonieri drept singura realitate. Această etapă reprezintă lumea simțurilor, în care se confundă falsitatea cu adevărul, umbra cu esența. Eliberarea unui prizonier către cunoașterea focului care produce umbrele și a Soarelui din afara peșterii simbolizează esența sufletului: a contempla inteligibilul (Soarele). Platon a afirmat că filosofia este o *artă a răsucirii*: dinspre simțuri spre ceea-ce-este.

Baruch Spinoza (1632-1677): considera că filosofia asigură libertatea și fericirea omului; după cum demonstrează Spinoza, Dumnezeu este identic cu lumea, adică toate lucrurile sunt în Dumnezeu și Dumnezeu este o ființă necesară, deci tot ceea ce există se supune naturii necesare a lui Dumnezeu. O înțelegere adecvată a legilor necesare este o înțelegere a naturii lui Dumnezeu. Spinoza convertește necesarul în libertate: dacă tot ceea ce există trebuie să se supună lui Dumnezeu, ar însemna că această necesitate înseamnă lipsa libertății, dar Spinoza considera că oamenii pot fi liberi dacă înțeleg ca supunerea față de legi este o supunere față de Dumnezeu.

Lucian Blaga (1895-1961): considera că filosofia deține intuiții a tot ceea ce este; în concepția sa, filosofia este urmată de o *conștiință filosofică*: interogarea asupra modului în care filosofia se distinge de știință și de artă.

Bertrand Russel (1872-1970): spre deosebire de știință, care se bazează pe experiență, pe răspunsuri exacte, prin filosofie se dobândește *cunoașterea critică*, dar cunoașterea critică prin cercetare a principiilor presupuse de știință nu conduce la soluții exacte, ci la *incertitudine*. Aceasta are două consecințe: a) atitudinea critică elimină prejudecățile; b) incertitudinea determină un interes permanent pentru căutarea certitudinii.

Pentru mulți gânditori, filosoful se distinge de omul obișnuit, pentru că el trăiește într-o altă lume, în lumea abstractă a ideilor. Există numeroase întrebări la care filosofii încearcă să răspundă: *Ce este fericirea? Ce este sufletul? Ce este libertatea? Ce este timpul? Etc.* S-ar putea spune că filosoful este un specialist al întrebărilor.

Filosofia nu-și propune să ofere învățăminte practice de un fel sau altul. Cel care se așteaptă la asemenea beneficii n-a înțeles care este menirea acesteia: de a oferi modalități exemplare de gândire. Filosofia nu oferă soluții definitive pentru viață; tocmai de aceea cineva spunea la un congres mondial de filosofie că această disciplină nu ne ajută nici măcar să fierbem o varză. Cu alte cuvinte, filosofia nu a avut niciodată un rost în viața oamenilor dacă nu a devenit o activitate *individuală*.

În *Problemele filosofiei*, Bertrand Russel spunea, printre altele: *De fapt, valoarea filosofiei trebuie căutată în mare măsură tocmai în incertitudinea ei.*

II. OMUL – FIINȚĂ ȘI EXISTENȚĂ – ONTOLOGIA (problema ființei în sine și a raportului dintre ființa în sine și gândire)

1. Abordarea filozofică a naturii umane

Reflecția asupra omului este miezuloricăru demers filozofic. Ce sunt eu? Cum se explică existența mea? Are viața vreun sens? Ce este moartea? Sunt întrebări la care oamenii caută răspunsuri pentru a-și menține echilibrul interior și stima de sine. Un teolog creștin, de pildă, ne va aminti că omul este ființa creată de Dumnezeu după chipul și asemănarea sa, ca este supus păcatului originar și că Isus Hristos l-a mântuit prin jertfa sa. Pentru unii oameni acest răspuns este cel așteptat; alții consideră ca dacă vrem să știm ce este omul, trebuie să ne adresăm științelor care îl cercetează: psihologia, antropologia, sociologia, științele medicale etc.

Cunoaște-te pe tine însuși era maxima de căpătâi a lui Socrate și a fost comentată în variate moduri. După două milenii și mai bine după Socrate, filozoful **Immanuel Kant** argumenta că întregul domeniu al filozofiei se poate reduce la patru întrebări:

1. Ce pot să știu?
2. Ce trebuie să fac?
3. Ce pot să sper?
4. Ce este omul?

Kant spunea că primele patru întrebări se raportează la ultima; nu am putea ști întinderea cunoașterii noastre, nici ceea ce suntem datori să facem, nici ce putem spera, dacă nu am înțelege mai întâi ce este omul.

Aristotel (384-322 a. Ch.) considera că existența omului deține un scop, acela de a trăi laolaltă cu semenii săi în vederea unei vieți bune, dar aceasta nu se poate obține, decât în măsura în care oamenii sunt parte componentă a unui *stat*. Prin *stat*, omul își manifestă propria natură: *sociabilitatea*. Cu alte cuvinte, natura umană este una socială. Astfel, se naște teoria naturalistă: instinctul pentru comunitate este înscris în însăși natura omului. Prin *stat* existența își află împlinirea.

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778): până la Rousseau, teoriile politice considerau că sufletul omenesc era modificat în interiorul societății, într-un stat; Rousseau se întreba dacă această modificare poate cauza fericirea sau nefericirea omului; el considera că *starea naturală* a omului (starea primitivă, în care toți oamenii sunt egali) este mult mai benefică decât *starea socială* (într-un stat, care presupune inegalitatea dintre oameni). În concepția sa, abandonarea stării naturale era un regres pentru om. Omul sălbatic, lipsit de cunoștințe inutile, supus doar inegalității naturale de vârstă, sănătate sau putere, este modelul naturii umane perfecte. Este natura umană a unui Robinson Crusoe primitiv, singur, dar fericit. El mai spunea ca *cea mai folositoare și cea mai puțin înaintată dintre toate cunoștințele omenesti mi se pare ca este cea despre om.*

Fericitul Augustin (354-430) a avut o concepție creștină despre natura umană: omul este o creație divină. Augustin dezvoltă această idee, pornind de la textul biblic, Geneza 1:26 : *Și Dumnezeu a zis: Să facem om după chipul și asemănarea Noastră*; prin urmare, omul este o imagine a lui Dumnezeu. Augustin o prezintă ca Trinitate, formată din Dumnezeu Tatăl, Isus și Duhul Sfânt. Augustin distinge între *omul interior* – sufletul și facultățile sale orientate spre cunoașterea ideilor eterne și *omul exterior* – aspectul carnal.

Blaise Pascal (1632-1662): în concepția sa, omul este o ființă care își recunoaște limitele sale, care pot fi stabilite prin comparație cu ceea ce există în afara sa; astfel, natura umană este o limită permanentă, cunoscută prin *rațiune*. Pascal spunea că omul este *nimic în raport cu infinitul, tot prin comparație cu neantul*, paradoxul existenței umane.

Rene Descartes (1596-1650): considera că esența omului este *cugetarea; gândesc, deci exist*; mai mult, potrivit lui, omul e alcătuit din trup și suflet, dar acestea fiind două *substanțe* diferite; aceasta însemna că spre a înțelege ce e trupul, nu este nevoie să înțelegem ce e sufletul și invers; dar cugetarea, gândirea caracterizează sufletul, nu trupul; așadar, când vorbește despre om, Descartes are în vedere sufletul, ca și cum omul nu ar fi în corpul său.

2. Sensul vieții

Ne preocupă sensul vieții ori de câte ori căutăm o motivație pentru a trece de anumite obstacole majore, cum ar fi cele întâlnite în așa-numitele *situații-limită*. Despre sensul vieții este vorba atunci când ne întrebăm dacă felul în care ne trăim viața este cel optim, dacă viața are un temei ascuns, sau dacă această viață are continuitate într-o viață viitoare. Întrebările despre sensul vieții sunt determinate și de o mulțime de contexte, cum ar fi cel social-politic, economic, teologic, sau de experiențe, precum aceea a morții, în general, sau a unei persoane dragi.

Sub aspect **creaționist-religios**, sensul vieții este dat de viața viitoare.

Albert Camus (1913-1960): considera că viața are un climat absurd, care induce sentimentul de revoltă împotriva existenței lipsită de sens, dar plină de durere; după Camus, mărturisirea că viața îl depășește pe om, ar fi fost sinuciderea; tot el a afirmat că *lumea nu-i în ea însăși rațională* și că mereu există o *confruntare între acest irațional și nemărginita dorință de claritate*... El spunea că soluția experiențelor absurde este menținerea conflictului dintre conștiința umană și iraționalitatea lumii.

Totuși, în *Dincolo de bine și de rău*, **Friedrich Nietzsche** spune că *trebuie să pătrundem temeinic până în străfunduri și să ne stăvilim toate slăbiciunile sentimentale*...

CITATE REPREZENTATIVE

1*. **Blaise PASCAL** – “Cugetari” : omul este o trestie cugetătoare.

“ Ce himera mai este si acest om? ... depozitar al adevarului; ingramadire de incertitudine si eroare; marire si lepadatura a universului. [...] Omul este asa de mare, incat maretia lui reiese si din aceea ca el se stie nenorocit. [...] astfel, toate nenorocirile omului dovedesc maretia sa. Sunt niste nenorociri de mare senior, de rege deposedat...

Omul nu este decat... o trestie cugetatoare. [...] Insa in cazul in care universul l-ar strivi, omul ar fi inca mai nobil decat ceea ce-l ucide; pentru ca el stie ca moare; iar avantajul pe care universul il are asupra lui, acset univers nu-l cunoaste.

2*. Rene Descartes – “Meditatii metafizice” : fiinta cugetatoare.

“ Dar ce sunt, prin urmare? Un lucru ce cugeta. [...] unul ce se indoieste, intelege, afirma, neaga, vroieste, nu vroieste, totdeodata imagineaza si simte; [...] din simplul fapt ca stiu de existenta mea si ... absolut nimic altceva nu apartine firii sau esentei mele ... inchei pe drept ca esenta mea consta in aceea doar ca sunt fiinta cugetatoare. [...] pe de o parte, am o idee distincta si clara a mea insumi ca fiinta cugetatoare doar, neintinsa, iar pe de alta parte, o idee distincta a corpului ca lucru intins doar, cugetator [...] Dar nimic nu ma invata mai lamurit natura decat ca am un trup, caruia I-e neplacut atunci cand simte durere ... prin urmare, nu trebuie sa ma indoiesc ca se afla ceva adevarat aici.”

3*. Henri Bergson – “Evolutia creatoare”: homo faber.

“ Animalele pe care, din punctul de vedere al inteligentei, le clasificam omediat dupa om ... stiu sa foloseasca ocazional un instrument artificial. [...] Fara indoiala, pretutindeni unde exista inferenta exista si inteligenta; iar inferenta consta in prelucrarea experientei trecute in sensul celei prezente este deja inceputul inventiei. Inventia se desavarseste atunci cand se materializeaza intr-un obiect fabricat. [...]

Ea (inventia – n.n.) va servi la definirea unei epoci. [...] daca – spre a ne defini ca specie – ne-am ghida dupa ceea ce preistoria si istoria ne arata ca reprezinta caracteristica stabila a omului si a inteligentei, nu ne vom spune Homo Sapiens, ci Homo Faber. In fond, inteligenta ... este capacitatea de a fabrica obiecte artificiale, in particular unelte de facut unelte, si de a varia la infinit fabricarea lor.”

4*. Lucian Blaga – “ Geneza metaforei si sensul culturii”: existenta intru mister si pentru revelare.

“Omul e capturat de un destin creator...; omul e in stare pentru acest destin sa renunte ... la avantajele echilibrului si la bucuriile securitatii. Ceea ce se intampla sa produca animalul ... compenseaza neajunsurile mediului si ... n-au nici caracter metaforic-revelatoriu, nici aspecte stilistice; ele nu sunt “creatii” ... si nu cer sa fie judecate dupa norme imanente lor; cum e cazul creatiilor de cultura ale omului...”

5*. Giovanni PICO della MIRANDOLA - “Despre demnitatea omului”: demnitatea umana.

“ Dar, dupa terminarea lucrarii, fauritorul dorea sa existe cineva care sa cerceteze cu atentie intelesul unei atat de mari infaptuiri, sa-I indrageasca frumusetea, sa-I admire maretia. Din aceasta cauza, dupa ce toate celelalte lucruri au fost duse la capat ... s-a gandit in sfarsit sa creeze omul.

Dar, printre arhetipuri nu mai avea vreunul dupa care sa plasmuiasca un nou neam; [...] si nici printre locuri nu mai avea vreunul in care sa sada acest contemplator al Universului. [...] In sfarsit, preabunul creator a hotarat ca acela caruia nu mai putea sa-I dea nimic propriu, sa aiba ceva comun, dar cu toate acestea sa fie deosebit de fiecare in parte. Asadar, a conceput omul ca pe o lucrare cu un aspect care nu-l diferentiaza si, asezandu-l in centrul Universului, I-a vorbit astfel: “ O, Adame! nu ti-am dat nici un loc sigur, nici o infatisare proprie, nici vreo favoare deosebita, pentru ca acel loc, acea infatisare, acele ingaduinte pe care tu insuti le vei dori, tocmai pe acelea sa le dobandesti si sa le stapanesti dupa vointa si hotararea ta. Natura configurata in celelalte fiinte este silita sa existe limitele legilor prestabilite de mine. Tu, neingradit de nici un fel de oprelisti, iti vei hotari natura prin propria-ti vointa in a carei putere te-am asezat. Te-am pus in centrul lumii [...] pentru ca singur sa te infatisezi in forma pe care tu insuti o preferi. [...] Vei putea sa decazi ...; vei putea, prin hotararea spiritului tau, sa renasti in cele de sus, ce sunt divine.” “

6*. Aristotel – “Politica” : zoon politikon

“ Din toate acestea se vede ca statul este o institutie naturala si ca omul este din natura o fiinta sociala [...]

Totdata, este clar de ce omul este o fiinta mai sociala decat ... orice fiinta gregara; caci natura nu creeaza nimic fara scop. Insa grai are numai omul dintre toate vietatile. Vocea (nearticulata) este doar semnul placerii si al durerii [...], pe cand limba serveste a exprima ce este folositor si ce este vatamator, precum si ce este drept si nedrept.

Si aceasta insusire este caracteristica omului [...] asa ca singur el are simtirea binelui si raului, a dreptului si nedreptului si a tuturor celorlalte stari morale. Comunitatea unor fiinte cu asemenea insusiri creeaza statul si familia.

Si este clar ca din natura statul este anterior familiei si fiecaruia dintre noi; caci corpul trebuie sa existe mai intai de organe; [...] Asadar, este clar ca statul este din natura anterior individului, caci intrucat individul nu-si este suficient, el este fata de stat, ca madularele unui corp fata de acesta [...]

Asadar, din natura exista in toti instinctul pentru o asemenea comunitate; [...] Caci, dupa cum omul in perfectiunea sa este cea mai nobila dintre fiinte, tot astfel, lipsit de lege si dreptate, este cea mai rea dintre toate [...] ; insa omul se naste avand ca arme firesti inteligenta si vointa ferma, [...] (iar) dreptatea este o virtute sociala.”

7*. Jean – Jaques Rousseau – “Discurs asupra inegalitatii”: natura si ratiune

“ Cum va izbuti omul sa se vada asa cum l-a format natura, [...] cum va putea el sa deosebeasca ceea ce apartine fondului sau propriu de ceea ce au adaugat, ori au schimbat la starea lui primitiva imprejurarile si progresele sale? ... sufletul omenesc, modificat in sanul societatii datorita ... unei multimi de cunostinte ... si tulburarilor continue provocate de pasiuni, si-a schimbat ... infatisarea in asa masura incat a devenit aproape de nerecunoscut ...

... cat nu cunoastem defel omul natural, in zadar vrem sa determinam legea pe care a primit-o ... Tot ce putem vedea foarte limpede in legatura cu aceasta lege este ca ... trebuie in primul rand ca vointa celui pe care ei il obliga sa I se poata supune, in mod constient, apoi, pentru ca acesta lege sa fie naturala; trebuie, de asemenea, sa vorbeasca nemijlocit prin glasul naturii.

[...] cugetand asupra primelor si celor mai simple activitati ale sufletului omenesc, cred ca disting doua principii anterioare ratiunii: unul, care ne face sa fim puternic interesati in bunastarea si conservarea noastra si altul, care ne inspira o repulsie naturala in fata pieirii [...]. Din unirea ... pe care spiritul nostru este in stare s-o realizeze cu aceste doua principii, fara a fi necesar ... si principiul socialitatii, ni se par ca decurg toate regulile dreptului natural; reguli pe care ratiunea este apoi silita sa le stabileasca pe alte baze atunci cand ... a reusit sa inabuse natura.”

8*. Immanuel Kant – “Bazele metafizicii moravurilor”: imperativul categoric

“ Scopurile pe care si le propune orice fiinta rationala ,... ca efecte ale actiunii ei (scopuri materiale) sunt toate numai relative; ... asadar ... baza pentru imperative ipotetice.

Dar sa admitem ca ar exista ceva, a carui existenta prin ea insasi sa aiba o valoare absoluta, si care ca scop in sine sa poata deveni baza anumitor legi, atunci inel si numai in el ar putea sa rezide principiul unui imperativ categoric ..., adica al unei legi practice.

... omul ... exista ca scop in sine, nu numai ca mijloc, de care o vointa sau alta sa se foloseasca dupa bunul ei plac [...]. Toate obiectele inclinatiilor nu au decat o valoare conditionata; [...]. Dar inclinatiile insele ca izvoare ale trebuintei au atat de putin o valoare absoluta ..., incat dorinta generala a oricarei fiinte rationale trebuie sa fie mai curand aceea de a se elibera cu totul de ele [...]. Fiintele a caror existenta nu este intemeiata pe vointa noastra, ci pe natura, au ... numai o valoare relativa, ca mijloc, si de aceea se numesc lucruri, pe cand fiintele rationale se numesc persoane [...]. Aceste fiinte rationale nu sunt deci numai scopuri subiective, a caror existenta are o valoare pentru noi ca efect al actiunii noastre; ci sunt scopuri obiective, adica lucruri a caror existenta in ea insasi este un scop ... caruia nu i se poate substitui nici un alt scop [...], fiindca fara acesta nu s-ar putea gasi nicaieri nimic de valoare absoluta [...], nu s-ar putea gasi pentru ratiune nici un principiu practic suveran.

Daca deci exista un principiu practic suveran si [...], daca exista un imperativ categoric, el trebuie sa fie un astfel de principiu incat din reprezentarea a ceea ce este in mod necesar scop pentru oricine, fiindca este scop in sine, sa constituie un principiu obiectiv al vointei, ... care poate servi ca lege practica universala. Fundamentul acestui principiu este: natura rationala exista ca scop in sine. Astfel isi reprezinta omul in mod necesar propria lui existenta si in acest sens el este un principiu subiectiv al actiunilor omenesti. Dar la fel isi reprezinta si orice alta fiinta rationala existenta ei [...] deci, el este in acelasi timp un principiu obiectiv, din care [...] trebuie sa poata fi deduse toate legile vointei. Imperativul practic va fi deci urmatorul: actioneaza astfel ca sa folosesti umanitatea atat in persoana ta, cat si in persoana oricui altuia totdeauna in acelasi timp ca scop, iar niciodata numai ca mijloc.”

9*. Fiederic Nietzsche – “ Dincolo de bine si de rau”: esenta vietii.

“ A te abtine reciproc de la practicarea ofensei, ... a recunoaste vointa semenului ca fiind egala cu a ta: acestea pot deveni intr-un sens general reguli de buna-cuviinta intre indivizi, [...] insa din momentul in care s-ar incerca extinderea acestui principiu, [...] ca principiu fundamental al societatii, ea s-ar arata pe data in adevarata ei lumina: aceea de vointa de negare a vietii, de principiu al descompunerii si decaderii. [...] viata insasi este in esenta ... biruinta asupra ... celui mai slab ..., impunere cu forta a formelor proprii, asimilare sau, cel putin si in cel mai bland caz, exploatare. [...] “Exploatarea” ... apartine esentei vietii; ca functiune organica fundamentala, ea este o consecinta a vointei de putere propriu-zisa, cea care este insasi vointa de a trai

III. MORALA

Morala este ansamblul normelor de conviețuire, de comportare a oamenilor unii față de alții și față de colectivitate; disciplină științifică care se ocupă cu normele de comportare a oamenilor în societate. Cele trei interogatii ale moralei sunt: Care dintre acțiuni sunt bune și care sunt rele? Care este scopul suprem al acțiunilor mele? Ce trebuie să fac?

1. Binele și răul

Nietzsche descoperă că prin *bun* se numea ideea de distincție, de noblețe, pe când *răul* numea vulgarul, grosolanul, josnicul; el mai spunea că nu există nici o certitudine că omul care este considerat bun este într-adevăr bun, iar cel apreciat ca fiind rău nu este bun; în morala kantiană, binele moral înseamnă împlinirea datoriei; pentru Nietzsche, binele și răul sunt înțelese din perspectiva celor două tipuri de morală: *morala de stăpân* (voința puternică) și *morala de sclav* (voința slabă); morala de sclav consideră că mila, compătimirea, modestia, etc. nu sunt decât valori *utile* pentru a îndura povara existenței; sclavii sunt mereu preocupați de libertate și fericire, *inutile* pentru cei puternici, stăpânii; oamenii puternici nu visează la o fericire artificială; fericirea celor slabi, a sclavilor este *o amețire, o liniște*.

...În orice acțiune sau în orice decizie, **BINELE** reprezintă scopul, pentru că în vederea lui se fac toate celelalte. (**Aristotel**)

2. Teorii etice, morale

Etica este teoria filozofică asupra moralei; ea încearcă să răspundă la întrebarea: ce fel de lucruri sunt bune sau rele și de ce?; a forma o colecție de convingeri morale și a arăta ca regulile morale funcționează, înseamnă a construi un sistem etic. G.E. Moore afirma că *etica este cercetarea generală a ceea ce este bun...*

a) Etica teleologică. Eudemonismul (desăvârșire, fericire, pune la baza moralei năzuința spre fericire).

* **Eudemonismul rațional**: în ce constă binele și ce îl definește pe om ca specie?

Potrivit lui Aristotel, binele este *scopul* tuturor acțiunilor omului; *activitatea* se manifestă ca acțiune morală dacă este conformă cu virtutea; aceasta este cu atât mai desăvârșită cu cât omul o poate practica permanent.

Aristotel considera că *fericirea* este *scopul* pe care îl vrem în sine; ea împlinește natura rațională a omului și depășește statutul plăcerii și pe cel al bogăției.

- **Eudemonismul religios** susține că Binele suprem este Dumnezeu; pentru Augustin din Hippona, eudemonismul este *pacea dintre om și Dumnezeu, pacea dintre oameni*; chiar dacă în această viață fericirea se atinge doar fragmentar, există însă o fericire viitoare; î nom coexistă *omul exterior* – dedicate lumii senzoriale și *omul interior* – care caută divinitatea; acesta din urmă deosebește bucuria de adevărata fericire.

b) Etica teleologică. Hedonismul. (scopul cel mai înalt al vieții este plăcerea, eliberarea de suferință).

Hedonismul este întemeiat de Epicur. Pentru o concepție hedonistă, plăcerea este scopul vieții și este considerată un bine natural; plăcerea, care constă în avea spiritul lipsit de orice agitație și corpul lipsit de durere, asigură omului fericire; astfel, valoarea lucrurilor pe care oamenii și le doresc depinde de absența sau prezența plăcerii. Epicur argumentează că principiul plăcerii nu suprimă normele morale; pentru hedoniști, trăirea plăcerii este una morală și pentru că unele plăceri sunt mai valoroase decât altele, înseamnă că nu toți oamenii rezumă plăcerea doar la distracții; așadar, consideră hedoniștii, prin plăcere nu trebuie înseles neapărat sensul rău. Dimpotrivă, spun ei, plăcerea morală este seninătatea înțeleaptă, *judecata sobră*, pentru că înțeleptul o caută și o trăiește ca pe o virtute: cumpătat și cu discreție.

John Stuart Mill consideră că utilitatea este principiul celei mai mari fericiri; acest principiu afirmă că *fericirea este sinonimă cu utilitatea*; Mill precizează că utilitarismul este o doctrină neegoistă, că fericirea ca utilitate nu contrazice moralitatea, dat fiind că utilitaristul nu caută doar cantitatea, ci și calitatea plăcerilor sau durerilor.

c) Etica deontologică (deontologie: doctrină privitoare la normele de conduită și la obligațiile etice ale unei profesii (mai ales a celei medicale).

Pentru **Immanuel Kant**, creatorul acestui tip de etică, conceptul central de fericire este înlocuit cu cel de *datorie*, ea fiind orice acțiune îndeplinită în mod necesar din respect pentru lege; legea este propria noastră voință, consideră Kant, iar voința își dă sieși învățături cărora să se supună; învățăturile (să nu minți, să nu furi.....) trebuie adoptate ca lege universală de întreaga comunitate; astfel, aceste învățături devin *imperative categorice*, adică, o acțiune oarecare a unui om poate deveni o acțiune universală a umanității; împlinirea datoriei este cea mai sublimă obligație; Kant explică faptul că au un conținut moral acțiunile realizate din datorie, dar care exclud orice înclinație: un om, insensibil fiind la suferințele celorlalți, datorită propriilor suferințe, mai are puterea de a fi binefăcător. Totodată, Kant mai spunea că a respecta rugămintea cuiva de a nu spune familiei sale că este grav bolnav reprezintă o încălcare a datoriei de a nu minți. Așadar, pentru filozoful german, împlinirea datoriei înseamnă respectarea demnității umane.

3. Etica aplicată

Etica aplicată se ocupă de situații concrete, individuale, cum ar fi eutanasia, avortul, drepturile civile ale unor autorități, ecologia, lumea afacerilor, etc.

Conceptiile traditionaliste asupra dreptului moral la viața considera *avortul* un infanticid. Contrar acestei teze, **Michael Tooley** susține că pentru că o ființă are aibă dreptul la viața trebuie să dețină anumite atribute derivate din principii morale fundamentale.

În cadrul codului moral creștin avortul este considerat un infanticid, prin largirea conceptului de persoană aplicat organismului fetal. După Tooley, o ființă este o persoană dacă este subiect durabil al unor experiențe și stări. Din această perspectivă, este evident că un zigot nu respecta criteriul conștiinței de sine. Dar Scripturile spun clar că avortul este crimă, deci este interzis.

O alta problema ridicata de etica aplicata o reprezinta *eutanasia* (eu – bine,buna; thanatos – moarte), *ucidere din milă*, adica metoda de a ucide nedureros un pacient aflat in agonie sau suferind de o boala incurabila. Incepand cu Platon si Francis Bacon, care a creat termenul pentru a denumi alinarea agonica, constiinta se vede pusa in fata unui conflict etic, transferat in domeniul actului medical. Chiar daca eutanasia are loc in conditii stricte (decizia voluntara a pacientului, absenta altor solutii la suferinte considerate insuportabile, acordul altui medic) interogatia asupra dreptului unei persoane asupra vietii altei persoane ramane si azi o problema persistenta. Din aceasta cauza s-a ajuns la acceptarea mai mult sau mai putin tacita a *eutanasiiei pasive*, adica permisiunea unui pacient de a muri prin retragerea tratamentului care intretinea viata.

Se pune totusi intrebarea asupra moralitatii *eutanasiiei active*, tinand cont ca prin eutanasia pasiva pacientul inca nu evita suferinta. Astfel, **James Rachels** considera ca, de exemplu in cazul copiilor care se nasc cu sindromul Down (mongolism) eutanasia pasiva este mai condamnabila decat eutanasia activa, intrucat pacientul va muri fara posibilitatea de a evita suferinta.

4. Etica creștină

Etica creștină este o etică a iubirii față de Dumnezeu și de semenii noștri; manifestarea dragostei față de seamănul tău este o revelare a naturii divine; iubirea față de Creator și *vecin* este echivalentă cu pierderea de sine în dăruirea totală celui alt; iubirea de sine nu presupune reciprocitate, ci dorința de uniune cu Dumnezeu prin iubirea semenului tău; orice act virtuos, asigură pacea sufletului după moartea, prin asigurarea fericirii eterne.

5. Sursele și fundamentele **eticii islamice** sunt legea divină și modelul vieții lui Allah.